

Lola Anglada, l'art i el món turmentat

Malaurat el pintor que ha de donar explicacions per fer entendre el quadro que ha pintat

La narradora i il·lustradora Lola Anglada va néixer a Barcelona el 29 d'octubre del 1892 i va morir a Tiana el 12 de setembre del 1984. Us oferim una selecció de textos del capítol *Anècdotes i records* del llibre *Lola Anglada. Memòries 1892-1984*

(http://www1.diba.cat/llibreria/1stDetall_Publicacions.asp?Opener=Libreria&ID=54939#.VTTYgmSqpBd), publicat per la Diputació de Barcelona. L'edició de l'obra ha anat a cura de Núria Rius Vernet i Teresa Sanz Coll.

Placiça Catalunya (1910). Dibuix a llapis aquarel·lat sobre paper. Fons DIBA

ANÈCDOTES I RECORDS

Si la història dels pobles fos escrita amb tota la veritat, sense apassionaments de religió i política, sabríem moltes coses que avui jeuen en l'oblit.

Tiana 1950. Mentre els assassins de la Revolució circulen lliurement, han estat immolats els nostres Salvador Albert, Escaler i Carles Rahola pel sol fet de ser catalans.

El bisbe de Mallorca [Josep Miralles Sbert] beneïa l'aviació que sortia de l'illa per metrallar-nos. Durant la guerra vaig assabentar-me que els avions que venien a bombardejar-nos des de Mallorca, abans de sortir de l'illa, eren beneïts per la clerecia de l'església catòlica. Des d'aleshores no hi ha intermediaris entre el bon Déu i jo.

Any 1933, mort de Francesc Macià: dolor, plors, llàgrimes - Any 1975, mort de Francisco Franco: rialles, acudits, humorisme.

El nostre Carrasco Formiguera, en ser immolat, va pregar al clergue que l'assistia que aquell moment no fos donat a conèixer als seus fills per tal d'evitar revenges. Heus ací el veritable cristià.

Carrasco Formiguera va ser afusellat tres vegades en simulacre per tal que morís del cor i aparentar com si fos una mort natural. Les tropes d'en Franco.

Setembre del 1936. Un home murcià resident a Tiana entrà a casa tot decidit per dir-nos que venia a fer foc de les imatges que poguéssim tenir a casa. Jo vaig dir, decidida: «Veni, bé, jo pensava fer-ho, m'ajudareu. Mentrestant aneu per feina i, quan torneu, trobareu la pila feta». L'home va marxar con tent mentre jo m'enllestia a fer una pila de llenya que vaig cremar posant-hi damunt un quadro de poca vàlua que representava una Verge, quadro que vaig mig cremar. Quan l'home tornà i va veure el quadro que encara cremava va acomiadar-se satisfet. I jo vaig córrer a amagar les imatges de casa.

En el llibre de la història de Catalunya d'ara, hom hi comptarà aquestes pàgines negres de l'època franquista: mentre el nostre patrimoni cultural ha anat a menys, amb l'èxode forçat dels nostres homes de gran vàlua intel·lectual, les nacions estrangeres se n'aprofiten acceptant el saber d'aquests homes nostres perseguits.

Lluís Companys i Jover, president de la Generalitat de Catalunya, fou afusellat a Montjuïc el 15 d'octubre de 1940. No varen matar Lluís Companys, varen matar el president de Catalunya

Durant la revolució del 1936 vingué a visitar-nos a casa l'actor de teatre Enric Lluelles i vaig mostrar-li una estatueta en terra cuita que era la primera que jo vaig fer; en Lluelles, amb l'estatueta a les mans, conversava amb el meu pare i amb Francesc Curet, fent-ne elogis quan, de sobte, esclatà un bombardeig i, en l'ensurt que tinguérem, en Lluelles deixà caure l'estatueta, que es féu a trossos. Per bé que la guardo com a record.

L'antiga Grècia va demanar a l'oracle el motiu de les calamitats que aleshores Grècia sofria i l'oracle va contestar que no acabarien les desgràcies mentre hi hagués Èdip Rei. Des de l'any 1941 Espanya i Catalunya sofreixen malaurances, aiguats, incendis, catàstrofes. Si hom preguntés a l'oracle, jo sé bé què respondria en aquest any 1955.

A París vaig fer la coneixença de l'autor de les agulles de fusta per estendre la roba, invent amb el qual es feu ric l'inventor. Aquesta troballa jo la comparo al cubisme, que no és Art, ans és una troballa o un invent, com tot l'art d'avantguarda, *collage* i altres excentricitats.

Aquest règim tot ho fa al seu gust i manera. Quan esmenta el nostre Mossèn Cinto Verdaguier diu: «*El poeta Jacinto Verdaguier, español*». I quan esmenta Morral, que va tirar la bomba al rei Alfons XIII, diu: «*Morral, el regicida catalán*».

El nostre poeta Àngel Guimerà un dia va dir a Francesc Curet: «Quan Catalunya sigui lliure, jo seré mort; veniu a fer-me'n sabedor i sentireu que els meus ossos es remouen».

En entrar les tropes de Franco, acabada la guerra, un oficial italià amb l'ajut d'un altre oficial alemany instal·laren una cuina ambulat a la plaça de l'ajuntament amb una caldera de coure vi que l'emplenaren de bons macarrons que es coïen en foc valent. En ser feta la cuina, l'oficial italià omplí una gran plàtera d'aquells macarrons guarnits de formatge, olorosos i bonics, i, acompanyat

de dos soldats, es dirigiren a casa. Al reixat varen fer-nos senyal que aquell present era per a nosaltres. El meu pare, mort de fam com jo mateixa, obrí uns ulls com a taronges, mentre jo deia decidida a l'oficial: «Ah!... Ahir bombes... avui macarrons... Aneu a passeig!». I els tanco el reixat pels nassos. Jo no sé si em varen comprendre, per bé que la meva expressió dura els va fer marxar cames ajudeu-me. Mentrestant, al meu pare, com a un infant, li saltaven les llàgrimes bo i dient «Ai els macarrons!... Ai els macarrons!». «Ja tornaré a cercar herbes al torrent. No ve d'un dia», vaig dir-li.

Enterrament (1910). Dibuix a llapis aquarel·lat sobre paper. Foto: Fons DIBA.

Aquell pintor que creu ser artista gràcies a l'ensenyança d'un mestre pintor, no és artista, és artesà. La Personalitat no s'obté. S'hi neix.

Els poetes, els músics compositors, els artistes pintors, no necessiten tenir mestre. La inspiració els dicta.

Aquest món turmentat d'avui no pot crear obres d'art serenes, obres que rendeixin pau i lluminosa claredat a l'ànima: només pot engendrar fenòmens monstruosos com les pintures d'aquests mortals impotents, ociosos exaltats, autors d'extravagàncies immorals; pintures escandaloses que en lloc d'aportar benestar als homes conscients, els aboquen amb dolenteria ben calculada a un defalliment tràgic espiritual; obres que són acceptades per esnobisme, per urc material o pels nou rics que no hi entenen res.

No com l'ésser vulgar que escull un ofici, l'artista neix amb el camí a seguir i el seguirà fins a la mort. Personalitat.

La caritat és bondat. No fa gaire va venir-me a les mans el setmanari il·lustrat *Cavall Fort*, per a nois i noies de Catalunya. Vaig aportar-hi desinteressadament la meva col·laboració presentant

uns dibuixos. I em varen ser refusats. Varen exposar-me senzillament que la literatura infantil ara no ha de ser de cabell d'àngel com adés, ja que els infants han de ser valents, no dolços, i habituats al maneig de les armes de cara a un futur incert. Jo vaig considerar de tot això que, dintre d'un temps breu, les presons estaran plenes de pistolers. Hom educa els infants en el maneig d'armes, però el tret no sap pas on anirà a raure. Tot és tirar, sigui d'on sigui i vingui d'on vingui, la qüestió avui és ser valent. Aquell infant, al qual diverteix matar un ocell, matarà un home quan serà gran, encara que sigui sense voler; perquè, si no obra ell, obrarà el seu subconscient. Tant de bo els pares i els mestres determinessin que la mainada estimés les bèsties; això seria el començ d'una gran cultura. Seria ajudar a combatre el desgavell d'avui.

He pogut admirar un llibre rus per a infants, editat a Barcelona. És un llibre espiritual, en el qual els infants aprenen a estimar les flors, els animalets, la Natura, a ser educats per dintre. Jo signaria aquest llibre tan bell i bo per a tothom: n'haurien d'aprendre els redactors del setmanari *Cavall Fort* que editen els secretariats catequístics de Girona, Solsona i Vic, perquè en els dibuixos del setmanari intercalen armes amb les joguines. La cultura no es fa a cops de fusell.

Els pintors d'avui de fama mundial no són artistes, són innovadors que faciliten la pintura i l'escultura com a creació nova: propòsits estèrils i malaltissos, creacions de retardats mentals o fruits del poc saber. Creacions filles de la civilització actual mancada de bon sentit, negació de la pau a l'esperit i d'un bon enteniment. Aquests malalts i desaprensus haurien restat apagats en una època renaixentista florent on el saber imperava. Per a ells ha suposat sort encaixar en l'època actual decadent, tràgic naufragi provocat pels impotents, destructors de la pau interior humana que han ajudat a la disbaixa intel·lectual i moral del món turmentat d'avui.

A l'exposició de la Caixa, «Homenatge de Catalunya a Lola Anglada» [va recórrer Catalunya entre 1978 i 1980], hi foren invitats pintors artistes. Entre les obres exposades figurava una obra amb unes bragues immorals; en una altra, un mocador tret, ben segur, de la roba bruta. És això l'escarni pur de l'art bo. La pintura moderna o pintura a la moda d'ara, no és art ni tampoc pintura, per bé que és una inventiva per tal d'atreure l'atenció i comerciejar. I sobretot per hebre fama. Aquesta innovació va d'acord amb la música que no és música, ans és soroll mecànic que fa moure els cossos amb un nerviós picament de peus i va d'acord amb el dir groller de les cançons tristes i absurdes i amb el vestir propi d'una barreja de sexes.

Recordo amb gran tristesa la darrera frase que el meu bon amic Apel·les Mestres va adreçar-me en el seu llit de mort: «Plores?», va dir-me, «plora per tu que et quedes, aquest món val poca cosa!». Tots els homes de gran vàlua, els genis, se'n van decepcionats d'aquest món; Beethoven, en el seu llit de mort, en el seu últim respir, va aixecar el braç amb el puny clos en senyal de maledicció. També Mozart morí contrariat i desenganyat dels seus amors, els oblidà per lliurar-se a la música i donà a aquest art tot el seu amor. Schubert morí desenganyat d'aquells que li prometeren ajut. I Azorín morí amargat i desil·lusionat de la vida.

La petita estàtua d'*El més petit de tots* és obra de Miquel Paredes. Jo vaig escriure el llibre sobre aquesta figureta per encàrrec de la Generalitat, durant la Guerra Civil. Si l'escultor Paredes hagués declarat obertament, durant la dictadura de Franco, que ell n'havia estat l'autor, això m'hauria alliberat bona part del meu captiveri. Per bé que l'escultor Paredes, mort el règim franquista, declarà obertament que ell és l'autor de tal figureta. Ara és massa tard i la seva declaració no té cap vàlua. Ara no he d'agrair-li res, alliberats que som de la dictadura.

Recordo amb pena el pobre espectacle, durant la Guerra Civil, d'aquells venedors ambulants que s'instal·laven a les Rambles amb un gran drap a terra, on s'hi veien, ben col·locades, com el millor tresor, unes garrofes. Un dia que, com sempre aleshores, la fam ens apretava, vaig demanar a un d'aquests venedors el preu de les garrofes i ell em diu: «Una pesseta les dues garrofes». Aquest dia va fer-me pensar en el garrofer que a Tiana albiràvem des de casa nostra. I a Tiana vaig córrer al garrofer veí i quan jo mastegava de gust una garrofa, un tianenc que passà per allí, em diu, tot tibant: «Si robes garrofes en donaré part als milicians!».

Després de la guerra, aquest tianenc tibet, quan passava a prop meu, la cara li prenia un vermell com un tomàquet. Aquest home era aquell que durant la revolució «requisava» tot el que li venia pla.

En aquells dies de gran dolor moral per a mi, en què el meu pare es trobava en estat preagònic, vaig pensar donar-li un poc de llum dins la foscor de la seva mort. I li dic: «Pare, acaba d'haver-hi un canvi polític, en Franco és fora!». A aquest dir, la faç cadavèrica del meu pare pren vida i diu: «No hi ha hagut pas sang?». En exposar-li que l'entrada dels nostres s'havia fet sense víctimes, la faç del meu pare va prendre una expressió de beatitud i tranquil·litat. A les poques hores finava. Les mentides piadoses, Déu les perdona.

El taller de l'artista (1921). Dibuix a tinta aquarel·lat sobre paper. Foto: Fons DIBA.

Entre les coneixences d'aquells als quals plau visitar el meu l'estudi en el meu casal de Tiana, puc comptar-hi algun indiscret que em demana els anys de vida que jo compto. Davant d'aquesta manca de senyoriu jo m'avinc a la frase intel·ligent del gran home nostre Àngel Guimerà, que barrava el pas als mal educats amb la frase aquesta: «Els artistes i literats no tenim data precisa de naixement. Naixem el dia que executem la nostra millor obra».

En aquell nostre bon temps d'abans de la guerra, època que va guarnir-me amb el sobrenom de «mareta dels presos», jo deia: «Jo em dec al meu Art, jo em dec a Catalunya i a tots aquells bons patriotes que vulguin seguir-me». I avui encara ho dic. Agost de 1979.

Tots aquells que em pregunten, en intervis i converses, què penso quan dibuixo, van mal orientats. Nosaltres els artistes, artistes no de moda, ans de veritat, no podem explicar el moment que vivim quan realitzem l'obra. Com diu molt bé el gran doctor Torres i Bages, en posar en clar la personalitat de l'artista, diu: «Si demanem a l'artista com ho fa per realitzar una obra, no sabrà respondre, perquè és inspiració divina». Jo, quan dibuixo, estic segura que un ésser invisible dibuixa per mi. En aquest any 1979 en fer l'inventari dels meus dibuixos, jo mateixa no m'explico

el gran nombre de dibuixos que he traçat. De ben segur amb l'ajut de Déu, com molt bé diu el gran Torres i Bages.

Mai com en els anys del meu captiveri jo havia planyut els ocells engabiats. I jo em deia: «Els ocells captius s'esbraven cantant. Jo m'esbravo dibuixant». L'època de la invasió franquista és la meva època d'or en el dibuixar. El Bon Déu em concedí la llibertat i l'ajut del meu front, per la llibertat que els homes em negaren.

Malaurat el pintor que ha de donar explicacions per fer entendre el quadro que ha pintat. Aquest no ha nascut amb el do de gràcia.

Autors moderns que no són literats empenen una expressió barroera de renecs, brutícies, immoralitats. La qual literatura expressada en català corromp el nostre pulcre i net idioma. Aquests llibres no poden obrir-se perquè fan pudor; són llibres per tenir-los tancats o per llençar-los, millor.

Les frases d'una calúmnia són frases que hom no mereix; per això elles solen desaparèixer com si les haguessin escrit a la sorra.

El Greco, l'artista geni, els darrers anys allargassava les figures de les seves composicions pictòriques i hom ha dit que això era degut a un defecte visual a causa de l'edat. Jo no hi estic d'acord. Els seus quadros i composicions eren de grans proporcions; aquest artista amb seguretat pintava enfilat i l'edat va fer que no pogués pintar enfilat i degué ajeure el quadro a terra, tal posició l'obligava a veure les figures d'escorç i, per aquesta falsa visualitat, les feia allargassades.

A l'època romàntica, vers el 1860-1865, la paraula «punyeta» no era una paraula lletja, ans pertanyia al vocabulari de la gent distingida; car «punyeta» era el nom que hom donava als punys de les mànigues dels camisons blancs, punys que eren tan brodats i plens de fantasia que les broadores hi empraven hores de treball i paciència. Això va ser el motiu que hom engegués a «fer punyetes» algú, com si engegués algú a fer una feina penosa que li fes perdre la paciència. Engegar a «fer punyetes» era menar algú en càstig a brodar aquells punys plens de brodats dels camisons de les dones romàntiques que, en aquesta tasca, les broadores hi perdien els ulls i la paciència.

Arreu hom diu injustament: «Tot va com Déu vol». Això diem quan alguna cosa va malament. I hom hauria de dir: «Tot va com Déu no vol».

Un bon dia la Junta de la Cultura de la Dona amb la presidenta Francesca Bonnemaison, Vda. de Verdager, varen invitar-me a l'acte de posar nom a la revista mensual que anaven a editar. En la concurrència a l'acte s'hi comptava en Josep M. Folch i Torres, el qual va assenyalar el títol que la revista podria portar: Finestra. En això, jo dic ingènuament: «Finestra?, senyor Folch, oberta o tancada?... Perquè no li diem Claror?». Una exclamació rotunda de la concurrència va aprovar-ho i jo vaig merèixer la felicitació de tots els assistents. I la revista de Cultura de la Dona llueix el títol de *Claror*.

En l'actual desmoralització de la Humanitat és la dona qui porta la capdavantera. Si elles frenessin, els homes seguirien. En les guerres, en les invasions, elles pacten amb l'enemic i fins hi tenen fills. Com en la darrera guerra, durant l'ocupació a França, i a Catalunya, en l'actual invasió espanyola que, exiliats els nostres bons obrers catalans, les dones es mariden amb els espanyols. I no és prou això, sinó que les dones parlen en espanyol als seus fills catalans. Els homes acudeixen, per comoditat o per covardia, a la llar. Si a Catalunya hom parla l'espanyol actualment, en té la culpa la dona i els convents d'ensenyança de monges: les dones.

Sóc tan independent que quan penso en el matrimoni em fa l'afecte que m'ofego.

Dos artistes (1921). Dibuix a tinta aquarel·lada sobre paper. Fons DIBA.

Carrer del Sol. Pati (1953). Dibuix a llapis aquarel·lat sobre paper. Fons DIBA.

Casa de costureres, 1750. Dibuix aquarel·lat. Fons DIBA.

Afusellament d'una mare amb els seus fills (1932). Fons DIBA.

El «cego Antonet» al barri de Santa Maria, 1865. Dibuix al llapis carbó aquarel·lat sobre paper. Fons DIBA.

Família sitgetana (1970). Plafó de 16 rajoles de ceràmica vidriada. Fons DIBA.

La Font del Canari. Any 1872. Dibuix a llapis carbó aquarel·lat sobre paper. Fons DIBA.

Lola Anglada.

Memòries 1892-1984

Edició a cura de Núria Rius Vernet i Teresa Sanz Coll

@dels textos i de les il·lustracions de Lola Anglada: Montserrat Carrió Callicó

@dels pròlegs, notes i biografies: Núria Rius Vernet i Teresa Sanz Coll.

@de l'edició: Diputació de Barcelona, 2015